

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

આસામ સ્મોલ સ્કેલ ઇન્ડસ્ટ્રીઝ ડેવલપમેન્ટ કોર્પોરેશન લિમિટેડ અને અન્ય

વિરુદ્ધ

મેસર્સ જે.ડી. ફાર્માસ્યુટિકલ્સ અને અન્ય

૭ ઓક્ટોબર, ૨૦૦૫

[એસ.બી. સિન્હા અને આર.વી. રવીન્દ્રન, ન્યાયમૂર્તિઓ]

આસામ પ્રેફરેન્શિયલ સ્ટોર્સ પર્યેઝ એક્ટ, ૧૯૮૯, કલમો ૨, ૩, ૭ અને ૮ - ઇન્ટરેસ્ટ ઓન ડીલેડ પેમેન્ટ્સ ટુ સ્મોલ સ્કેલ એન્ડ એન્સિલરી ઇન્ડસ્ટ્રિયલ અંડરટેકિંગ્સ એક્ટ, ૧૯૮૩, કલમો ૨, ૩, ૪ અને ૫.

લઘુ ઉદ્યોગો - સરકાર દ્વારા પ્રેફરેન્શિયલ સ્ટોર્સ ખરીદી - કિંમત ચૂકવવામાં નિષ્ફળતા - સામાવાળા એક લઘુ ઉદ્યોગ છે - અપીલકર્તા, રાજ્ય નિગમ ૧૯૮૯ના એક્ટની શરતો અનુસાર રાજ્યના વિભાગોના એજન્ટ તરીકે સામાવાળા પાસેથી ખરીદી કરે છે - ૧૯૯૧-૧૯૯૩ દરમિયાન કરવામાં આવેલી ખરીદીઓ માટે ચૂકવણી કરવામાં નિગમ નિષ્ફળ ગયું - ટ્રાયલ કોર્ટે ૧૯૯૩ના

એક્ટ હેઠળ વ્યાજ સહિત ખરીદ કિંમત માટે સામાવાળાનો દાવો હુકમનામું કર્યો - નિગમનો બચાવ કે માત્ર રાજ્યના ખરીદદાર વિભાગો જ પુરવઠાની કિંમત ચૂકવવા માટે જવાબદાર છે - ઠેરવવામાં આવ્યું કે, યોજના મુજબ નિગમે ખરીદદાર વિભાગો પાસેથી પડતર કિંમતના ૯૦% એડવાન્સ તરીકે લેવાના હતા અને પુરવઠો મળ્યે તે સામાવાળાને ચૂકવવાની તેની ફરજ હતી - બાકીના ૧૦% ખરીદદાર વિભાગો પાસેથી ચૂકવણી મળ્યે ચૂકવવાના હતા.

લઘુ ઉદ્યોગ - પ્રેફરેન્શિયલ ખરીદી - કિંમતના નાણાં પર વ્યાજ - અપીલકર્તા નિગમ ૧૯૮૯ના એક્ટની શરતો અનુસાર રાજ્યના વિભાગોના એજન્ટ તરીકે સામાવાળા પાસેથી ખરીદી કરે છે - જૂન ૧૯૯૧ - જૂન ૧૯૯૩ દરમિયાન કરવામાં આવેલી ખરીદીઓ માટે ચૂકવણી કરવામાં નિષ્ફળતા - પૂરી પાડવામાં આવેલી દવાની કુલ કિંમત રૂ. ૨૦,૫૬,૬૫૪ હતી જેમાંથી માત્ર રૂ. ૪૬,૫૧૨.૮૦ ની રકમ ચૂકવવામાં આવી હતી - ૧૯૯૩ના એક્ટ હેઠળ વ્યાજ સાથે બાકી રકમ માટેનો સામાવાળાનો દાવો ટ્રાયલ કોર્ટે હુકમનામું કર્યો - હાઈકોર્ટે અપીલ ફગાવી દીધી - ઠેરવવામાં આવ્યું કે, સદરહુ એક્ટ અમલમાં આવ્યા પહેલાં થયેલા વ્યવહારો માટે ૧૯૯૩ના એક્ટ મુજબ વ્યાજ ચૂકવી શકાય નહીં - તેથી ટ્રાયલ કોર્ટ અને હાઈકોર્ટે ૨૩% ના દરે વ્યાજ ચૂકવવાનો નિર્દેશ આપીને સ્પષ્ટ ભૂલ કરી હતી.

જરૂરી પક્ષકાર - અપીલકર્તા નિગમ વિવિધ રાજ્ય વિભાગો માટે સામાવાળા પાસેથી ખરીદી કરવા માટે ઓર્ડર આપે છે - ખરીદીઓ માટે ચૂકવણી કરવામાં નિગમ નિષ્ફળ ગયું - સામાવાળાએ નિગમ સામે ખરીદ નાણાંનો દાવો કરતો દાવો દાખલ કર્યો - નિગમનો બચાવ કે રાજ્ય વિભાગો ખરીદદારો અને પુરવઠાના લાભાર્થી હોવાથી, રાજ્ય એક જરૂરી પક્ષકાર છે - ઠેરવવામાં આવ્યું કે, રાજ્ય અને સામાવાળા વચ્ચે કરારનો કોઈ સીધો સંબંધ ન હોવાથી, રાજ્ય જરૂરી પક્ષકાર નથી.

નાના પાયાના અને ગૃહ ઉદ્યોગોના ઉત્પાદનોને પ્રેફેરેન્શિયલ ધોરણે પ્રોત્સાહન આપવા અને રાજ્ય સરકારની કંપનીઓ અને રાજ્ય સરકારના ઉપક્રમો દ્વારા જરૂરી સ્ટોર્સની ખરીદી માટેની પ્રક્રિયાને તર્કસંગત બનાવવા માટે, આસામ પ્રેફેરેન્શિયલ સ્ટોર્સ પર્યેઝ એક્ટ, ૧૯૮૯ ઘડવામાં આવ્યો હતો. રાજ્ય દ્વારા માર્ગદર્શિકા પણ બહાર પાડવામાં આવી હતી જેનું રાજ્ય સત્તાવાળાઓ દ્વારા કડકપણે પાલન કરવાનું હતું. સદરહુ માર્ગદર્શિકા અનુસાર ખરીદદાર સત્તાવાળાઓએ નિગમ પાસે મૂકેલા ઓર્ડરના મૂલ્યના ૯૦% સુધી એડવાન્સ ચૂકવવું જરૂરી હતું અને નિગમ દ્વારા નક્કી કરવામાં આવેલી કિંમત પર ૫% સુધી કમિશન તરીકે નિગમને ચૂકવવું જરૂરી હતું. માર્ગદર્શિકા સાથે એનેક્સર-એ તરીકે જોડાયેલી માર્કેટિંગ આસિસ્ટન્સ સ્કીમમાં ગુણવત્તા નિયંત્રણ, કિંમત નિર્ધારણ, એકમોની નોંધણી તેમજ નિગમ દ્વારા ઇન્ડેન્ટિંગની જોગવાઈ કરવામાં આવી હતી. સંસદે ઇન્ટરેસ્ટ ઓન ડીલેડ પેમેન્ટ્સ ટુ સ્મોલ સ્કેલ એન્ડ એગ્રિકલ્ચરલ ઇન્ડસ્ટ્રિયલ અંડરટેકિંગ્સ એક્ટ, ૧૯૯૩ ઘડ્યો જે ૨૩.૦૯.૧૯૯૨ ના રોજ અમલમાં આવ્યો.

સામાવાળા એ નિગમ સાથે નોંધાયેલ એક લઘુ ઉદ્યોગ એકમ હતું અને તેણે ૧૯૮૯ના એક્ટ અને તે હેઠળ ઘડવામાં આવેલી સ્કીમમાં નિર્ધારિત તમામ માપદંડો પૂર્ણ કર્યા હતા. નિગમે જૂન ૧૯૯૧ થી જૂન ૧૯૯૩ ના સમયગાળા માટે સામાવાળા દ્વારા ઉત્પાદિત દવાઓ પૂરી પાડવા માટે ઓર્ડર આપ્યા હતા. નિગમના સપ્લાય ઓર્ડરના અનુસંધાનમાં સામાવાળા દ્વારા પૂરી પાડવામાં આવેલી દવાઓની કુલ કિંમત રૂ. ૨૦,૫૬,૬૫૪ હતી જેમાંથી સામાવાળાને માત્ર રૂ. ૪૬,૧૧૨.૮૦ ની રકમ ચૂકવવામાં આવી હતી. સામાવાળાએ ૧૯૯૩ના એક્ટની શરતો અનુસાર તેના પર ચૂકવવાપાત્ર વ્યાજ સાથે રકમનો દાવો કરતો દાવો દાખલ કર્યો હતો. નિગમે, અન્ય બાબતોની સાથે, જરૂરી પક્ષકાર તરીકે ખરીદદાર સત્તાવાળાઓને પક્ષકાર ન બનાવવાનો બચાવ લીધો હતો. ટ્રાયલ કોર્ટે

સામાવાળાની તરફેણમાં ૨૩% ના દરે વ્યાજ સાથે રૂ. ૨૦,૧૦,૧૪૧.૩૩ માટે હુકમનામું પસાર કર્યું હતું. નિગમ દ્વારા હાઇકોર્ટ સમક્ષ કરવામાં આવેલી અપીલ ફગાવી દેવામાં આવી હતી. તેથી આ પ્રસ્તુત અપીલ.

અપીલ આંશિક રીતે મંજૂર કરતા, કોર્ટે -

ઠેરવવામાં આવ્યું: ૧.૧. ૧૯૮૯નો એક્ટ નિર્વિવાદપણે એક કલ્યાણકારી કાયદો છે. તેને ઘડવા પાછળ એક હેતુ હતો. તે મુખ્યત્વે એટલા માટે ઘડવામાં આવ્યો હતો જેથી રાજ્ય એક સાર્વભૌમ કાર્ય એટલે કે આરોગ્ય સંભાળ અસરકારક રીતે કરી શકે. માર્કેટિંગ આસિસ્ટન્સ સ્કીમ એક્ટની જોગવાઈઓ સાથે જોડાયેલી હોવાથી અને તેમાં એનેક્સર-એ તરીકે દર્શાવવામાં આવેલી હોવાથી તે એક્ટનો એક ભાગ બને છે. આ સ્કીમ ઉત્પાદનના ગુણવત્તા નિયંત્રણ સહિત ઉત્પાદકો પર વ્યાપક નિયંત્રણની કલ્પના કરે છે. સત્તાવાળાઓ દ્વારા જેનું કડકપણે પાલન કરવાનું હતું તેવી માર્ગદર્શિકા પણ રાજ્ય દ્વારા બહાર પાડવામાં આવી હતી. આવી માર્ગદર્શિકા ભારતના સંવિધાનના અનુચ્છેદ ૧૬૬ ની જરૂરિયાતોને પૂર્ણ કરતી હોવાથી નિગમ દ્વારા તેનું પાલન કરવું જરૂરી હતું. (૨૪૫-સી, ડી)

૧.૨. તેથી, સ્ટોર્સના સપ્લાય માટેનો ઓર્ડર, કરારની જોગવાઈઓ અને સપ્લાયની નિયમો અને શરતોને અલગ રીતે વાંચી શકાય નહીં. તેને એક્ટની જોગવાઈઓ, સ્કીમ અને તે હેઠળ બહાર પાડવામાં આવેલી માર્ગદર્શિકા સાથે જોડીને વાંચવી જોઈએ. ઇન્ડેન્ટિંગ સંબંધિત સ્કીમની જોગવાઈઓ એવી કલ્પના કરે છે કે ખરીદદાર સત્તાવાળાઓ જરૂરી ઉત્પાદનો માટે ૯૦% એડવાન્સ સાથે નિગમને ઇન્ડેન્ટ આપશે, જેના પર નિગમ નિયત સમયમાં સપ્લાય પૂર્ણ કરવા માટે સૌથી યોગ્ય એકમ અથવા એકમોને તાત્કાલિક કામ સોંપશે. જો નિર્દિષ્ટ સમયમાં આવા સપ્લાય કરવામાં ન આવે, તો સપ્લાયર પર દંડ લાદવામાં

આવશે. ખરીદદાર સત્તાવાળાએ ૯૦% નું એડવાન્સ મોકલવું પડશે તે હકીકતને ધ્યાનમાં રાખીને, સપ્લાય પૂર્ણ થવા પર ૯૦% સુધીની ચૂકવણી મુક્ત કરવાની નિગમની ફરજ છે. જો નિગમે સ્કીમની જોગવાઈઓ મુજબ એડવાન્સ લીધું ન હતું, તો તેણે તેના પોતાના જોખમે કામ કર્યું હતું. જો સ્કીમ, માર્ગદર્શિકા, કરાર તેમજ સ્ટોર્સના સપ્લાય માટેના નિયમો અને શરતોને સમગ્ર રીતે વાંચવામાં આવે, તો તેનો એકમાત્ર અર્થ એ થઈ શકે કે ઉત્પાદક દ્વારા બિલ રજૂ કર્યા પછી નિગમે ખરીદદાર સત્તાવાળાઓ પાસેથી વસૂલ કરવાની હતી તે રકમના ૧૦% સંબંધિત છે. સદરહુ શરતને સ્કીમની જોગવાઈ અનુસાર ૯૦% એડવાન્સની ચૂકવણી સાથે કોઈ લેવાદેવા નથી. (૨૪૫-ઈ, એફ; ૨૪૬-એ, બી)

૨. એક્ટ અને તે હેઠળ ઘડવામાં આવેલી સ્કીમની જોગવાઈઓનો અમલ કરવાના હેતુથી નિગમની રચના કરવામાં આવી હતી. તે એક વૈધાનિક સંસ્થા છે અને ભારતના સંવિધાનના અનુચ્છેદ ૧૨ ના અર્થમાં 'રાજ્ય' છે. પક્ષકારો વચ્ચેનો કરાર વૈધાનિક હોવાથી, નિગમે વાજબી અને વ્યાજબી રીતે કાર્ય કરવું જરૂરી હતું. આ એક્ટનો મુખ્ય હેતુ આસામ રાજ્યમાં ઉદ્યોગોના વિકાસને પ્રોત્સાહન આપવાનો અને પ્રેફેરેન્શિયલ ધોરણે લઘુ અને ગૃહ ઉદ્યોગોના ઉત્પાદનોને પ્રોત્સાહન આપવાનો હતો. ૧૯૮૯નો એક્ટ એવા કાર્યોની કલ્પના કરે છે જે લઘુ ઉદ્યોગ એકમોના કલ્યાણ માટે હોય અને તેમના હિત માટે નુકસાનકારક હોય તેવા કાર્યો નહીં. તેથી, કરારમાં વપરાયેલા શબ્દો તે પરિપ્રેક્ષ્યમાં સમજવા જોઈએ. દસ્તાવેજમાં વપરાયેલા મુખ્ય (પ્રિન્સિપાલ) અને એજન્ટ શબ્દો નિર્ણાયક નથી. વ્યવહારનું સ્વરૂપ વપરાયેલા નામાભિધાન દ્વારા નહીં પરંતુ તેમાં રહેલા સારતત્વના આધારે નક્કી કરવું જરૂરી છે. અમુક સંજોગોમાં, એજન્ટ પોતાની જવાબદારી પર પ્રિન્સિપાલને ચૂકવણી કરે ત્યાં તે ખરીદદાર પણ બની શકે છે. (૨૪૬-ઈ, એફ, જી; ૨૪૮-બી)

ચેરમેન, લાઈફ ઈન્સ્યોરન્સ કોર્પોરેશન વિરુદ્ધ રાજીવ કુમાર, એ.આઈ.આર.

(૨૦૦૫) એસ.સી. ૩૬૩૬; ધ ભોપાલ સુગર ઇન્ડસ્ટ્રીઝ લિમિટેડ વિરુદ્ધ સેલ્સ ટેક્સ ઓફિસર, ભોપાલ, (૧૯૭૭) ૩ એસ.સી.સી. ૧૪૭; શ્રી તિરુમાલા વેંકટેશ્વરા ટિમ્બર એન્ડ બામ્બુ ફર્મ વિરુદ્ધ કમર્શિયલ ટેક્સ ઓફિસર, રાજમુંદ્રી, (૧૯૬૮) ૨ એસ.સી.આર. ૪૭૬ અને ગોર્ડન પુટ્રોફ એન્ડ કંપની મદ્રાસ લિમિટેડ વિરુદ્ધ શેખ એમ.એ. મજુદ એન્ડ કંપની, એ.આઈ.આર. ૧૯૬૭ એસ.સી. ૧૮૧, નો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો.

૩.૧. ૧૯૮૯નો એક્ટ કોન્ટ્રાક્ટ એક્ટમાં સમાવિષ્ટ એજન્સીના ખ્યાલથી પર એક વૈધાનિક જોગવાઈ કરે છે. તે એક વિશેષ કાયદો છે. તેની શરતો અનુસાર સામાવાળાએ નિગમને કોઈ કમિશન ચૂકવવાનું ન હતું, જોકે કરાર હેઠળ નિગમને સામાવાળાના એજન્ટ તરીકે વર્ણવવામાં આવ્યું હતું. ખરીદદાર સત્તાવાળાઓ દ્વારા નિગમને ૫% કમિશન ચૂકવવાનું હતું. પક્ષકારોની સ્થિતિ તેઓએ પોતાનું વર્ણન કેવી રીતે કર્યું છે તેના આધારે નહીં, પરંતુ એક્ટ અને ઘડવામાં આવેલી સ્કીમ હેઠળ કલ્પિત વ્યવહારના સારતત્વને ધ્યાનમાં રાખીને નક્કી કરવી જોઈએ. (૨૪૮-ડી, ઇ)

૩.૨. ખરીદદાર સત્તાવાળાઓ અને નિગમ વચ્ચે એક વૈધાનિક એજન્સી અસ્તિત્વમાં આવી હોવાથી, જેની શરતો અનુસાર નિગમ માત્ર સામગ્રીના સમગ્ર સપ્લાયના સંબંધમાં નિયંત્રણ જ રાખતું નથી, પરંતુ વૈધાનિક યોજનાના ભાગ રૂપે, તેણે ખરીદદાર સત્તાવાળાઓ પાસેથી પૂરા પાડવામાં આવેલા માલની કિંમત વસૂલ કરવાનું અને તેનું કમિશન, જે નોંધપાત્ર રકમ હશે, તેની ચૂકવણીને આધીન રહીને તે ઉત્પાદકોને ચૂકવવાનું બીડું પણ ઝડપ્યું હતું. પૂરા પાડવામાં આવેલા માલના અવેજ માટેની કિંમત વસૂલ કરવી તે નિગમના પક્ષે વૈધાનિક યોજનાને ધ્યાનમાં રાખીને તેની ફરજ હતી. તેની રચના માત્ર એક કન્ડ્યુઈટ પાઈપ તરીકે કામ કરવા માટે કરવામાં આવી ન હતી. તે ૧૯૮૯ના એક્ટ હેઠળ કલ્પિત તેની વૈધાનિક ફરજો બજાવવા માટે બંધાયેલું હતું. [૨૪૮-જી, એચ;

૨૪૯-એ]

૪. પક્ષકારો વચ્ચેના કરારની શરતો અનુસાર આસામ રાજ્ય જરૂરી પક્ષકાર રહેશે નહીં પરંતુ માત્ર યોગ્ય પક્ષકાર રહેશે. (૨૪૯-ઇ)

બલપંત એન. વિશ્વામિત્ર વિરુદ્ધ યાદવ સદાશિવ મુળે, (૨૦૦૪) ૮ એસ.સી.સી. ૭૦૬; નો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો.

૫. ૧૯૯૩નો એક્ટ જૂન ૧૯૯૧ અને ૨૩.૦૯.૧૯૯૨ વચ્ચે કરવામાં આવેલા વ્યવહારોના સંબંધમાં લાગુ થશે નહીં. તેથી ટ્રાયલ કોર્ટ તેમજ હાઈકોર્ટે જૂન ૧૯૯૧ સુધી ૨૩% અને ત્યારબાદ ૨૩.૫% ના દરે વ્યાજ ચૂકવવાનો નિર્દેશ આપીને સ્પષ્ટ ભૂલ કરી હતી. (૨૫૧-એચ)

અસમ સ્ટેટ ઇલેક્ટ્રિસિટી બોર્ડ વિરુદ્ધ શાંતિ કન્ડક્ટર્સ પ્રાઇવેટ લિમિટેડ, (૨૦૦૨) ૧ જી.એલ.ટી. ૫૪૭, નો તફાવત દર્શાવવામાં આવ્યો.

સિવિલ અપીલ અધિકારક્ષેત્ર : સિવિલ અપીલ નં. ૬૩૨૪/ ૨૦૦૫

આસામ ખાતેની ગુવાહાટી હાઈકોર્ટના એફ.એ. નં. ૭૯/૧૯૯૮ માં તા. ૧૯.૧.૨૦૦૫ ના ચુકાદા અને હુકમમાંથી.

અપીલકર્તાઓ તરફથી આર.એફ. નરીમન, અરુણાલ ચૌધરી, પાર્થિવ ગોસ્વામી, પ્રજ્ઞા સિંહ બઘેલ અને શ્રીમતી માણિક કરંજવાલા.

સામાવાળા તરફથી પ્રવીર ચૌધરી, એસ.પી. રોય અને સુશ્રી બબીતા સાની.

કોર્ટનો ચુકાદો ન્યાયમૂર્તિ એસ.બી. સિન્હા દ્વારા આપવામાં આવેલ.

પરવાનગી આપવામાં આવી.

આસામ રાજ્યના વિધાનમંડળ અને સંસદે લઘુ ઉદ્યોગો દ્વારા સામનો

કરવામાં આવતી મુશ્કેલીઓને દૂર કરવા માટે કાયદાકીય પગલાં લીધા હતા. આસામ રાજ્યે વર્ષ ૧૯૭૨ માં 'ધ આસામ પ્રેફરેન્શિયલ સ્ટોર્સ પર્યેઝ રૂલ્સ' તરીકે ઓળખાતા નિયમો બનાવ્યા હતા. સદરહુ નિયમો તેનો હેતુ પૂર્ણ ન કરી શકતાં, આસામ પ્રેફરેન્શિયલ સ્ટોર્સ પર્યેઝ એક્ટ, ૧૯૮૮ (સંક્ષિપ્તમાં "૧૯૮૮નો એક્ટ") ઘડવામાં આવ્યો હતો, જેને ૧૪ જુલાઈ, ૧૯૮૮ ના રોજ રાજ્યપાલની મંજૂરી મળી હતી. સદરહુ એક્ટ આસામ રાજ્યમાં ખાસ કરીને લઘુ અને ગૃહ ઉદ્યોગોના વિકાસને પ્રોત્સાહન આપવા અને તેને આનુષંગિક પગલાં લેવા માટે ઘડવામાં આવ્યો હતો. રાજ્ય સરકારની સંસ્થાઓ, સરકારી કંપનીઓ અને રાજ્ય સરકારના ઉપક્રમો દ્વારા જરૂરી સ્ટોર્સની ખરીદી માટેની પ્રક્રિયાને તર્કસંગત બનાવવા અને પ્રેફરેન્શિયલ ધોરણે લઘુ અને ગૃહ ઉદ્યોગોના ઉત્પાદનોને પ્રોત્સાહન આપવાનો રાજ્યનો આશય હતો, જે તેની પ્રસ્તાવના પરથી જણાય છે.

૧૯૮૮ના એક્ટની કલમ ૨(ડી) માં "રાજ્ય બોર્ડ" નો અર્થ ૧૯૮૮ના એક્ટની કલમ ૩ હેઠળ રચાયેલ આસામ રાજ્ય સ્ટોર્સ પર્યેઝ બોર્ડ તરીકે વ્યાખ્યાયિત કરવામાં આવ્યો છે. કલમ ૨(એફ) માં "લઘુ ઉદ્યોગ" ને 'એક એવો ઔદ્યોગિક એકમ કે જેમાં પ્લાન્ટ અને મશીનરી માટેનું મૂડી રોકાણ પાંત્રીસ લાખ રૂપિયાથી વધુ ન હોય અથવા કેન્દ્ર સરકાર દ્વારા સમયાંતરે નક્કી કરવામાં આવે તેવી અન્ય રકમથી વધુ ન હોય અને તે આસામ રાજ્યમાં સ્થિત હોય' તરીકે વ્યાખ્યાયિત કરવામાં આવ્યો છે. કલમ ૨(૧) માં "નોંધાયેલ ઉદ્યોગ" નો અર્થ તેની જોગવાઈઓ અનુસાર ઉદ્યોગ નિર્દેશાલય હેઠળ નોંધાયેલ ઔદ્યોગિક એકમ તરીકે વ્યાખ્યાયિત કરવામાં આવ્યો છે. કલમ ૨(આર) માં "જરૂરિયાત ધરાવતી સત્તાવાળા" નો અર્થ રાજ્ય સરકારના વિભાગો અને તેમના ગૌણ સત્તાવાળાઓ, રાજ્ય સરકારના ઉપક્રમ/નિગમ/વૈધાનિક સંસ્થાઓ/સ્વાયત્ત સંસ્થાઓ તરીકે વ્યાખ્યાયિત કરવામાં આવ્યો છે. કલમ ૨(એસ) માં "એએસઆઈડીસી" નો અર્થ આસામ સ્મોલ ઇન્ડસ્ટ્રીઝ ડેવલપમેન્ટ કોર્પોરેશન લિમિટેડ (સંક્ષિપ્તમાં "નિગમ",

અહીં અપીલકર્તા) તરીકે વ્યાખ્યાયિત કરવામાં આવ્યો છે.

૧૯૮૯ના એક્ટની કલમ ૩ અનુસૂચિ-૧ માં નિર્દિષ્ટ કરવામાં આવે તેવી શરતો પર રાજ્ય સ્ટોર પરચેઝ બોર્ડની રચના કરવાની જોગવાઈ કરે છે. કલમ ૭ માં લઘુ ઉદ્યોગોને પ્રેફરન્સ આપવાની જોગવાઈ કરવામાં આવી છે. કલમ ૭ ની પેટા-કલમ (૧) ની કલમ (સી) નીચે મુજબ વંચાય છે:

"(સી) અનુસૂચિ ૩ માં દર્શાવેલ સ્ટોર્સની વસ્તુઓ જરૂરિયાત ધરાવતી સત્તાવાળાઓ દ્વારા એએસઆઈડીસી પાસેથી ખરીદવામાં આવશે. એએસઆઈડીસી અનુસૂચિ ૪ માં આપ્યા મુજબ તારીખ ૨૮ મી માર્ચ, ૧૯૮૮ ના જાહેરનામા નં. પીઈ-૬૧/૮૮/૧ દ્વારા બહાર પાડવામાં આવેલ કાર્યાલય જ્ઞાપનમાં નિર્ધારિત કર્યા મુજબ કિંમત નક્કી કરવા, કમિશન વગેરે સંબંધિત માર્ગદર્શિકાનું પાલન કરશે."

૧૯૮૯ના એક્ટની કલમ ૮ ની શરતો અનુસાર ખરીદ સમિતિની રચના કરવી જરૂરી છે જેમાં વિભાગના વડા, ઉદ્યોગ નિયામક, અન્ડર સેક્રેટરીના હોદ્દાથી નીચેના ન હોય તેવા વિભાગના પ્રતિનિધિ, વિભાગના નાણાકીય સલાહકાર અને સંબંધિત નિર્દેશાલયના નાણાં અને હિસાબ અધિકારીનો સમાવેશ થાય છે.

કલમ ૯ એવી જોગવાઈ કરે છે કે ખરીદ સમિતિમાં રાજ્ય સરકારના બે પ્રતિનિધિઓનો સમાવેશ થશે, જેમાંથી એક ઉદ્યોગ નિયામક અથવા નાયબ નિયામકના હોદ્દાથી નીચેના ન હોય તેવા તેમના પ્રતિનિધિ રહેશે અને બીજા દરેક સરકારી નિગમ, સરકારી ઉપક્રમ, આસામ ઇલેક્ટ્રીસિટી બોર્ડના સંબંધમાં નાણા વિભાગના પ્રતિનિધિ રહેશે.

રાજ્ય બોર્ડમાં, અન્ય સભ્યોની સાથે, અપીલકર્તા નિગમના મેનેજિંગ ડિરેક્ટર એક સભ્ય છે. અનુસૂચિ-૩ કલમ ૭(સી) હેઠળ જરૂરિયાત મુજબ

આપવાના થતા પ્રેક્ષરૂંસની જોગવાઈ કરે છે. સદરહુ અનુસૂચિની આઈટમ ૪ 'દવાઓ અને ફાર્માસ્યુટિકલ્સ અને કિલનિકલ સાધનો' છે.

૧૯૮૯ના એક્ટની કલમ ૭(૧)(સી) માં સંદર્ભિત તારીખ ૨૮ મી માર્ચ, ૧૯૮૮ નું એક કાર્યાલય જ્ઞાપન કેબિનેટના નિર્ણય પર આધારિત છે અને આસામના રાજ્યપાલના નામે બહાર પાડવામાં આવ્યું હતું, જેમાં તમામ સરકારી વિભાગો, તેમના ગૌણ સત્તાવાળાઓ, સરકારી સંસ્થાઓ અને જાહેર ક્ષેત્રના ઉપક્રમો દ્વારા નિંગમ દ્વારા વ્યવહાર કરવામાં આવતી અથવા ઉત્પાદિત કરવામાં આવતી કોઈપણ લઘુ ઉદ્યોગ પેદાશોની ખરીદી કરતી વખતે તેનું કડકપણે પાલન કરવા માટે માર્ગદર્શિકા નિર્ધારિત કરવામાં આવી હતી. સદરહુ કાર્યાલય જ્ઞાપન ભારતના સંવિધાનના અનુચ્છેદ ૧૬૬ ની જરૂરિયાતોને પૂર્ણ કરે છે અને તેને ૧૯૮૯ના એક્ટનો એક ભાગ બનાવવામાં આવ્યો છે. સદરહુ માર્ગદર્શિકા અનુસાર, નિગમે તેના એનેક્સર-૧ માં વિગતવાર જણાવ્યા મુજબ તેના દ્વારા વ્યવહાર કરવામાં આવનાર અથવા ઉત્પાદિત કરવામાં આવનાર વસ્તુઓ/સામગ્રી/ઉત્પાદનોની યાદી પ્રકાશિત કરવી જરૂરી છે. આવી લઘુ ઉદ્યોગ પેદાશોની કિંમત નિગમ દ્વારા તટસ્થ સંસ્થા અને સંબંધિત વિભાગોના સભ્યો સાથે રચાયેલી કોઈપણ ટેકનિકલ સમિતિ દ્વારા નક્કી કરવાની હોય છે. સદરહુ કાર્યાલય જ્ઞાપન મુજબ, ખરીદદાર સત્તાવાળાઓએ નિગમ દ્વારા નક્કી કરવામાં આવેલી કિંમત પર ૫% સુધી કમિશન તરીકે નિગમને ચૂકવવાનું રહેશે. ખરીદદાર સત્તાવાળાઓએ નિગમ પાસે મૂકેલા ઓર્ડરના મૂલ્યના ૯૦% સુધી એડવાન્સ ચૂકવવાનું રહેશે. સદરહુ માર્ગદર્શિકા સાથેનું એનેક્સર-એ માર્કેટિંગ આસિસ્ટન્સ સ્કીમ છે જેમાં 'દવાઓ અને ફાર્માસ્યુટિકલ્સ અને કિલનિકલ સાધનો' ને એક એવી આઈટમ તરીકે ઓળખવામાં આવી હતી જેનો સરકારી વિભાગોને સપ્લાય કરવાનો હવાલો નિગમ દ્વારા લેવાનો હતો. સદરહુ સ્કીમ ગુણવત્તા નિયંત્રણ, કિંમત નિર્ધારણ, એકમોની નોંધણી તેમજ નિગમ દ્વારા ઇન્ડેન્ટિંગની જોગવાઈ

કરે છે. માલના ઇન્ડેન્ટિંગ સંબંધિત કલમ નીચે મુજબ વંચાય છે:

"ખરીદદાર સત્તાવાળાઓ જરૂરી ઉત્પાદનો માટે ૯૦% એડવાન્સ સાથે નિગમને ઇન્ડેન્ટ આપશે. નિર્ધારિત સમયમાં સપ્લાય પૂર્ણ કરવા માટે નિગમ તાત્કાલિક સૌથી યોગ્ય એકમ અથવા એકમોને કામ સોંપશે. જો નિગમ દ્વારા નિયત સમયમાં સપ્લાય પૂર્ણ ન થઈ શકે, તો ખરીદદાર સત્તાવાળાઓ બિલોમાંથી દર મહિને ૧ ૧/૨% કાપી લેશે.

એએસઆઈડીસી દ્વારા ડિસ્પેચ સૂચના આપવામાં આવે તે પછી જ એકમો દ્વારા સ્ટોર્સ મોકલવામાં આવશે. સામાન્ય રીતે ડિસ્પેચ સૂચનાની તારીખથી ત્રીજા દિવસની અંદર રવાનગી શરૂ કરવી પડશે, જેમાં નિષ્ફળ જતાં એકમને તે રકમ પરના બેંક વ્યાજ જેટલો દંડ થઈ શકે છે. ખરીદદાર સત્તાવાળા દ્વારા સ્ટોર્સ સ્વીકારવામાં આવશે અને ચલણ પર સ્વીકૃતિ અથવા અસ્વીકૃતિની નોંધો આપવામાં આવશે.

સપ્લાય પૂર્ણ થવા પર નિગમ એકમોને બિલોના ૯૦% સુધીની ચૂકવણી મુક્ત કરશે. કોઈપણ એડવાન્સ અથવા એડવાન્સિસ સંપૂર્ણપણે કાપી લેવામાં આવશે. બાકીના ૧૦% ખરીદદાર સત્તાવાળા પાસેથી બિલોની સંપૂર્ણ ચૂકવણી મળ્યે મુક્ત કરવામાં આવશે."

જો નિગમ કેટલીક વસ્તુઓ પૂરી પાડવા માટે અસમર્થ હોય અને આવી અસમર્થતા તેને લેખિતમાં જણાવવામાં આવે તો જ ખરીદદાર સત્તાવાળા વૈકલ્પિક સ્ત્રોતોમાંથી તે ખરીદી શકે છે.

તે નિર્વિવાદ છે કે વાદી એ નિગમ સાથે નોંધાયેલ એક લઘુ ઉદ્યોગ એકમ છે અને તે ૧૯૮૯ના એક્ટ અને તે હેઠળ ઘડવામાં આવેલી સ્કીમમાં નિર્ધારિત તમામ માપદંડો પૂર્ણ કરે છે. તેણે આશરે ૧૯ મી ઓક્ટોબર, ૧૯૯૦ ના રોજ

નિગમ સાથે એક કરાર કર્યો હતો જેમાં વાદી (અહીં સામાવાળા) ને મુખ્ય (પ્રિન્સિપાલ) તરીકે અને નિગમને એજન્ટ તરીકે દર્શાવવામાં આવ્યા હતા. સદરહુ કરાર ૧૯૮૯ના એક્ટ હેઠળ નિગમ દ્વારા ઘડવામાં આવેલી માર્કેટિંગ સપોર્ટ સ્કીમની શરતો અનુસાર કરવામાં આવ્યો હતો. સદરહુ કરારની પ્રસ્તાવનાનો પેરા ૩ અને કલમો ૧, ૪, ૬, ૭ અને ૮ નીચે મુજબ વંચાય છે:

"અને જ્યારે નિગમે એપીએસપી એક્ટ, ૧૯૮૯ હેઠળ નિગમ દ્વારા ઘડવામાં આવેલી માર્કેટિંગ સપોર્ટ સ્કીમ હેઠળ, આ કરાર સાથે જોડાયેલ અનુસૂચિમાં નિર્દિષ્ટ કર્યા મુજબ પ્રિન્સિપાલ દ્વારા ઉત્પાદિત માલનું માર્કેટિંગ કરવા માટે એજન્ટ તરીકે કાર્ય કરવા સંમતિ આપી છે. આથી પ્રિન્સિપાલ નિગમ સાથે હવે પછી જણાવ્યા મુજબ વચનબદ્ધ થાય છે:

૧. પ્રિન્સિપાલે નિગમને "અનુસૂચિત માલ" ના સંબંધમાં સૌથી નીચા દરો ટાંકવાના રહેશે અને જે માલ માટે તેમના દ્વારા સ્પર્ધાત્મક દરો ટાંકવામાં આવી રહ્યા છે તેના સંબંધમાં નિગમને ટાંકેલા દરો કરતાં નીચા દરો ઉપર જણાવેલ કોઈપણ પક્ષકારને પ્રત્યક્ષ કે પરોક્ષ રીતે ટાંકવાના રહેશે નહીં. પ્રિન્સિપાલ દ્વારા નિગમને આ રીતે ટાંકેલા દરો ભાવપત્રક રજૂ કર્યાની તારીખથી એક વર્ષના સમયગાળા માટે માન્ય રહેશે.

૪. પ્રિન્સિપાલે, જ્યારે તેમ કરવાની સલાહ આપવામાં આવે ત્યારે, પોતાના ખર્ચે નિર્ધારિત સમયની અંદર જ્યાં પણ જરૂર હોય ત્યાં માલ પૂરો પાડવાનો રહેશે. ઉપરોક્ત શરતનું પાલન કરવામાં નિષ્ફળ જવાના સંજોગોમાં, જો પ્રિન્સિપાલ શરતોની ઉપરોક્ત જોગવાઈનું પાલન કરવામાં નિષ્ફળ જવાના કિસ્સામાં માલના વાસ્તવિક ખરીદદાર દ્વારા કોઈ દંડ લાદવામાં આવે, અથવા જો અન્યથા કોઈ નુકસાન થાય, તો સદરહુ દંડ અથવા નુકસાન પ્રિન્સિપાલે માંગણીની તારીખથી ૧૫ દિવસની અંદર

સદરહુ રકમ નિગમને ભરપાઈ કરીને ભોગવવાનું રહેશે. માલના પરિવહન દરમિયાન તૂટફૂટ, ચોરી અથવા ઉચાપત વગેરેના કારણે થતા નુકસાન માટે પણ પ્રિન્સિપાલ જવાબદાર રહેશે.

૬. પ્રિન્સિપાલ નિગમને તેમના વતી, પ્રિન્સિપાલનું નામ જાહેર કરીને અથવા જાહેર કર્યા વિના, વેચાણના બિલો રજૂ કરવા અને ખરીદદાર(ઓ) પાસેથી તેના પર ચૂકવણી વસૂલ કરવા માટે અધિકૃત કરે છે. ખરીદદાર(ઓ) પાસેથી ચૂકવણી વસૂલ થવા પર, સર્વિસ ચાર્જિસ, વિલંબિત સપ્લાયને કારણે લાગતો દંડ, અથવા અન્ય લેણાં/એડવાન્સ, જો કોઈ હોય તો, તે કાપીને નિગમ દ્વારા પ્રિન્સિપાલને ચૂકવણી કરવામાં આવશે. નિગમ ખરીદદાર(ઓ) પાસેથી ચૂકવણી મળવાને આધીન રહીને, લેણાં/એડવાન્સ ચૂકવણી જો કોઈ હોય તો તે કાપ્યા પછી ખરીદદાર દ્વારા સામગ્રીની ડિલિવરી અને સ્વીકૃતિ પર સામગ્રીના ૯૦% મૂલ્યને મુક્ત કરી શકે છે. વિલંબિત સપ્લાય વગેરેને કારણે લાગતા દંડ અથવા અન્ય કોઈપણ લેણાં બાદ કરીને બાકીના ૧૦% ખરીદદાર વિભાગ પાસેથી સંપૂર્ણ ચૂકવણી મળ્યે પ્રિન્સિપાલને ચૂકવવામાં આવશે.

૭. પ્રિન્સિપાલ આથી સમયાંતરે સુધારા મુજબ નિગમની માર્કેટિંગ સપોર્ટ સ્કીમની નિયમો અને શરતો સાથે સંમત થાય છે અને "અનુસૂચિત માલ" ના માર્કેટિંગ અંગે નિગમ દ્વારા જારી કરવામાં આવતી સામાન્ય કે વિશિષ્ટ સૂચનાઓનું પાલન કરવા સંમત થાય છે.

૮. કોઈપણ તંગી, લિકેજ, નુકસાન, તૂટફૂટ, વિલંબિત સપ્લાય, રેલવે રસીદ/મોટર ટ્રાન્સપોર્ટ રસીદ, ડિલિવરી ચલણ મોડા રજૂ કરવા, અપૂરતું પેકિંગ વગેરે અથવા કોઈપણ સંજોગો કે કારણોસર પરિવહનમાં થતા કોઈપણ નુકસાનના કિસ્સામાં, તે પ્રિન્સિપાલના ખાતે રહેશે અને આ રીતે

સંકળાયેલી રકમ તેમના બિલોમાંથી કાપી લેવામાં આવશે."

સમયાંતરે સામાવાળા પર નિગમ દ્વારા મૂકવામાં આવેલા ઓર્ડરની નમૂના નકલ નીચે ઉદ્દભૂત કરવામાં આવી છે:

"તારીખ ૧૬.૬.૧૯૯૨

પ્રતિ,

મેસર્સ જે.ડી. ફાર્માસ્યુટિકલ્સ લિમિટેડ

એમ.સી. રોડ

ગુવાહાટી-૩

વિષય: સ્ટોર્સના સપ્લાય માટેનો ઓર્ડર:

મહાશય,

ઉપરોક્તના સંદર્ભમાં, પાછળ દર્શાવેલ નિયમો અને શરતો અનુસાર સબ ડિવિઝનલ મેડિકલ એન્ડ હેલ્થ ઓફિસર, ઇન્ચાર્જ ડી.એમ.એસ. ડિબ્રુગઢને નીચે જણાવેલ વસ્તુઓ પૂરી પાડવા માટે તમને ઓર્ડર આપતાં અમને આનંદ થાય છે.

ક્રમ નં. | વસ્તુનું નામ | જથ્થો | કિંમત

૧. | ટેબ્લેટ ટ્રાઇમેથોપ્રિમ ૮૦ મિગ્રા સાથે સલ્ફામેથોક્સાઝોલ ૪૦૦ મિગ્રા
| ૭૫,૦૦૦ | રૂ. ૫૫૯.૩૫ પ્રતિ હજાર ટેબ્લેટ

ડિલિવરી સમયગાળો: ૩૦.૬.૧૯૯૨ ની અંદર"

સપ્લાય ઓર્ડર સાથે જોડાયેલી કેટલીક નિયમો અને શરતો નીચે મુજબ છે:

"જ. ઇન્ડેન્ટ આપનાર વિભાગની તરફેણમાં આપવામાં આવેલ તમારા

ચલણ મારફત સ્ટોર્સ પૂરા પાડવા જોઈએ અને તે યોગ્ય રીતે આસામ સ્મોલ ઇન્ડસ્ટ્રીઝ ડેવલપમેન્ટ કોર્પોરેશન લિમિટેડ, માર્કેટિંગ ડિવિઝનના ખાતે હોવા જોઈએ અને વિભાગ દ્વારા વિધિવત રસીદ આપીને અને સિક્કો લગાવીને આ કચેરીમાં રજૂ કરવામાં આવશે.

૫. ઉપરોક્ત કિંમતોમાં પેકિંગ/ફોરવર્ડિંગ/ટ્રાન્સપોર્ટેશન ચાર્જનો સમાવેશ થાય છે, પરંતુ તેમાં માન્ય ૫% કમિશન અને કરનો સમાવેશ થતો નથી.

૮. ઓર્ડરના અમલ પછી તમારા બિલ ચૂકવણી માટે રજૂ કરવા જોઈએ. ઇન્ડેન્ટ આપનાર વિભાગ પાસેથી ભંડોળ મળવાને આધીન રહીને ચૂકવણી કરવામાં આવશે. ચૂકવણીમાં વિલંબ માટે કોઈ વ્યાજ/વળતરનો દાવો કરી શકાશે નહીં.

૧૦. ઉપરોક્ત સિવાયની નિયમો અને શરતો તમારા દ્વારા નિષ્પાદિત કરારના દસ્તાવેજ મુજબ રહેશે, જેને અન્ય ટેન્ડરો/ભાવપત્રકો સાથે વાંચવામાં આવશે."

સંસદે 'ઇન્ટરેસ્ટ ઓન ડીલેડ પેમેન્ટ્સ ટુ સ્મોલ સ્કેલ એન્ડ એન્સિલરી ઇન્ડસ્ટ્રિયલ એન્ડરટેકિંગ્સ એક્ટ, ૧૯૮૩' (સંક્ષિપ્તમાં "૧૯૮૩નો એક્ટ") પણ ઘડ્યો જે ૧૯૮૩ નો એક્ટ નં. ૩૨ છે અને તે ૨૩ મી સપ્ટેમ્બર, ૧૯૮૨ થી અમલમાં આવ્યો. કલમ ૨(બી) માં "નિયુક્ત દિવસ" નો અર્થ સપ્લાયર પાસેથી ખરીદદાર દ્વારા કોઈપણ માલ અથવા કોઈપણ સેવાઓની સ્વીકૃતિના દિવસ અથવા સ્વીકૃત માનવામાં આવેલ દિવસથી ત્રીસ દિવસની મુદત પૂરી થયા પછી તરત જ આવતા દિવસ તરીકે વ્યાખ્યાયિત કરવામાં આવ્યો છે. કલમ ૩ ખરીદદારની ચૂકવણી કરવાની જવાબદારીની જોગવાઈ કરે છે. તેની કલમો ૪ અને ૫ નીચે મુજબ વંચાય છે:

"જ. જે તારીખથી અને જે દરે વ્યાજ ચૂકવવાપાત્ર છે તે.- જ્યાં કોઈ ખરીદદાર કલમ ૩ હેઠળ જરૂરિયાત મુજબ સપ્લાયરને રકમ ચૂકવવામાં નિષ્ફળ જાય છે, ત્યાં ખરીદદાર, ખરીદદાર અને સપ્લાયર વચ્ચેના કોઈપણ કરારમાં અથવા તે સમયે અમલમાં હોય તેવા કોઈપણ કાયદામાં કંઈપણ સમાવિષ્ટ હોવા છતાં, સપ્લાયરને તે રકમ પર નિયુક્ત દિવસથી અથવા સંજોગો અનુસાર સંમત થયેલી તારીખ પછીની તરતની તારીખથી, સમાન પ્રકારના ધિરાણ માટેના ફ્લોર રેટ કરતાં પાંચ ટકા વધુ હોય તેવા દરે વ્યાજ ચૂકવવા માટે જવાબદાર રહેશે.

પ. ચક્રવૃદ્ધિ વ્યાજ ચૂકવવાની ખરીદદારની જવાબદારી.- સપ્લાયર અને ખરીદદાર વચ્ચેના કોઈપણ કરારમાં અથવા તે સમયે અમલમાં હોય તેવા કોઈપણ કાયદામાં કંઈપણ સમાવિષ્ટ હોવા છતાં, ખરીદદાર સપ્લાયરને લેણી રકમ પર કલમ ૪ માં દર્શાવેલ દરે (માસિક ચક્રવૃદ્ધિ સાથે) ચક્રવૃદ્ધિ વ્યાજ ચૂકવવા માટે જવાબદાર રહેશે."

તે નિર્ધિવાદ છે કે સદરહુ કરારના અનુસંધાનમાં, નિગમે જૂન, ૧૯૯૧ થી જૂન, ૧૯૯૩ ના સમયગાળા માટે અહીં સામાવાળા દ્વારા ઉત્પાદિત દવાઓ પૂરી પાડવા માટે ઓર્ડર આપ્યા હતા. નિગમના સપ્લાય ઓર્ડરના અનુસંધાનમાં સામાવાળા દ્વારા પૂરી પાડવામાં આવેલી દવાઓની કુલ કિંમત રૂ. ૨૦,૫૬,૬૫૪.૧૩ હતી જેમાંથી સામાવાળાને માત્ર રૂ. ૪૬,૫૧૨.૮૦ ની રકમ ચૂકવવામાં આવી હતી.

તે સ્વીકૃત હકીકત છે કે સદરહુ ઇન્ડેન્ટ્સ માટે પૂરા પાડવામાં આવેલા પુરવઠાના સંબંધમાં ચૂકવણી કરવામાં આવી નથી. અહીં સામાવાળા દ્વારા ૭.૯.૧૯૯૩ ના રોજ ઉપરોક્ત રકમ (રૂ. ૨૦,૫૬,૬૫૪.૧૩) સાથે ૧૯૯૩ના એક્ટની શરતો અનુસાર તેના પર ચૂકવવાપાત્ર વ્યાજ (રૂ. ૬,૭૫,૮૮૧.૪૫) નો

દાવો કરતો એક દાવો દાખલ કરવામાં આવ્યો હતો. સદરહુ દાવામાં, નિગમે તેની લેખિત કેફિયતમાં અન્ય બાબતોની સાથે નીચે મુજબનો બચાવ રજૂ કર્યો હતો:

"જ. સદરહુ દાવો જરૂરી પક્ષકારને પક્ષકાર ન બનાવવાના દોષથી દૂષિત છે અને માત્ર તે જ કારણોસર દાવો રદ થવાને પાત્ર છે.

૧૦. દાવાના પેરા ૧૬ થી ૪૬ માં કરવામાં આવેલા નિવેદનોના સંબંધમાં, પ્રતિવાદીઓ કેસના સંબંધિત રેકૉર્ડથી વિપરીત કંઈપણ સ્વીકારતા નથી. પ્રતિવાદીઓ રજૂઆત કરે છે કે પ્રતિવાદીઓ દ્વારા આપવામાં આવેલ સપ્લાય ઓર્ડર એક જ વ્યવહાર સાથે સંબંધિત નથી અને તેથી, વાદીઓ એક દાવામાં તેમના લેણાંની વસૂલાતનો દાવો, જો કોઈ હોય તો, કરી શકે નહીં. પ્રતિવાદીઓએ એપીએસપી એક્ટ, ૧૯૮૯ મુજબ અને સરકારી વિભાગના ઇન્ડેન્ટ મુજબ વાદી પેઢીને ઓર્ડર આપ્યા છે. ઓર્ડરની નિયમો અને શરતોમાં સંમતિ આપવામાં આવી હતી કે સંબંધિત સરકારી વિભાગ પાસેથી પ્રતિવાદીઓને ચૂકવણી મળ્યે વાદીઓને બિલોની ચૂકવણી મુક્ત કરવામાં આવશે. ચૂકવણીની આ શરત માટે વાદી દ્વારા પણ સંમતિ આપવામાં આવી છે અને તે પક્ષકારો દ્વારા નિષ્પાદિત કરારની નિયમો અને શરતો મુજબ છે. પ્રતિવાદીઓ રજૂઆત કરે છે કે વાદી દ્વારા સરકારી વિભાગને પૂરી પાડવામાં આવેલી દવાઓના મૂલ્ય સામે તેને કોઈ ચૂકવણી મળી નથી અને તેથી, ઉપરોક્ત પરિબળને કારણે બિલની રકમ મુક્ત કરી શકાઈ નથી. ડ્રગ એસોસિએશન, આસામ, જેમાં વાદી પેઢી પણ એક સભ્ય છે, તેણે પ્રતિવાદીઓને પત્ર દ્વારા જાણ કરી છે કે તેમના હેઠળ નોંધાયેલી પેઢીઓ ઓર્ડર આપતી વખતે ૯૦ ટકા એડવાન્સ ચૂકવણી વિના ઓર્ડર સ્વીકારવા સંમત છે અને તે મુજબ ઓર્ડર આપવામાં આવ્યા હતા અને કરારની નિયમો અને શરતો મુજબ, સંબંધિત સરકારી વિભાગ પાસેથી ચૂકવણી મળ્યે પ્રતિવાદીઓએ ચૂકવણી મુક્ત કરવાની હતી.

અગાઉ જણાવ્યા મુજબ, વાદી પેઢી દ્વારા પૂરી પાડવામાં આવેલી દવાઓના મૂલ્ય સામે પ્રતિવાદીઓને સરકારી વિભાગ તરફથી કોઈ ચૂકવણી મળી ન હોવાથી, વાદી પેઢીને જરૂરી ચૂકવણી મુક્ત કરી શકાઈ નથી."

વિદ્વાન ટ્રાયલ જજે તારીખ ૧ લી ઓગસ્ટ, ૧૯૯૮ ના ચુકાદા દ્વારા અહીં સામાવાળાની તરફેણમાં નીચે મુજબની શરતોમાં હુકમનામું પસાર કર્યું હતું:

"ઉપરોક્ત ચર્ચા અને તેમાં લેવાયેલા નિર્ણયોના પ્રકાશમાં, ખર્ચ સાથે તકરાર પર રૂ. ૨૦,૧૦,૧૪૧.૩૩ માટે વાદીનો દાવો હુકમનામું કરવામાં આવે છે. વાદી જૂન, ૧૯૯૧ ના મહિના સુધી સંબંધિત બિલની રકમોના સંબંધમાં માસિક ચક્રવૃદ્ધિ સાથે ૨૩% ના દરે ચક્રવૃદ્ધિ વ્યાજ અને દાવો દાખલ કરવા સુધી તારીખ ૧.૭.૧૯૯૧ થી અમલી બને તે રીતે માસિક ચક્રવૃદ્ધિ સાથે ૨૩.૫% ના દરે ચક્રવૃદ્ધિ વ્યાજ વસૂલ કરવા માટે હકદાર રહેશે. વાદી દાવો દાખલ કરવાની તારીખથી હુકમનામાની તારીખ સુધી હુકમનામાની રકમ પર માસિક ચક્રવૃદ્ધિ સાથે ૨૩.૫% ના દરે ચક્રવૃદ્ધિ વ્યાજ અને હુકમનામાની તારીખથી વસૂલાત સુધી સદરહુ દરે વધુ વ્યાજ વસૂલ કરવા માટે હકદાર રહેશે."

તેની સામે નિગમ દ્વારા હાઈકોર્ટ સમક્ષ કરવામાં આવેલી અપીલ ફગાવી દેવામાં આવી હતી. આમ, નિંગમ અમારી સમક્ષ અપીલમા છે.

નિગમ વતી ઉપસ્થિત રહેલા વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલ શ્રી આર.એફ. નરીમને સદરહુ અપીલના સમર્થનમાં નીચે મુજબની દલીલો રજૂ કરી હતી:

(૧) સપ્લાયની નિયમો અને શરતોને ધ્યાનમાં રાખીને, રાજ્ય સરકારના સંબંધિત વિભાગો પાસેથી પૂરા પાડવામાં આવેલા માલની કિંમત જ્યારે

અને જેમ મળે ત્યારે જ નિગમે સામાવાળાને તે ચૂકવવાની હતી. નિગમ સામાવાળાનું એજન્ટ છે અને માલનું ખરીદદાર નથી; અને કરારની કલમ ૬ મુજબ ખરીદદારો (રાજ્યના વિભાગો) પાસેથી ચૂકવણી ન મળે ત્યાં સુધી, સદરહુ રકમ ચૂકવવા માટે નિગમ પર કોઈ જવાબદારી લાદી શકાઈ ન હોત. સપ્લાય માટેના ઓર્ડરની નિયમો અને શરતોની કલમ ૮ પણ સ્પષ્ટ કરે છે કે ચૂકવણી માત્ર ઇન્ડેન્ટ આપનાર વિભાગ પાસેથી ભંડોળ મળવાને આધીન રહીને જ કરવામાં આવશે.

(૨) રાજ્યના વિવિધ વિભાગો અને અન્ય સરકારી નિગમો અને ઉપક્રમો માત્ર ખરીદદારો અને પુરવઠાના લાભાર્થી હોવાથી, પૂરા પાડવામાં આવેલા માલની કિંમત ચૂકવવા માટે તેઓ જવાબદાર હતા જેના પર નિગમનું કોઈ નિયંત્રણ ન હતું અને તે બાબતને ધ્યાનમાં રાખીને આસામ રાજ્ય એક જરૂરી પક્ષકાર હતું. ગમે તે સંજોગોમાં, માલ મેળવનાર, એટલે કે ખરીદદાર નિગમનો પ્રગટ થયેલ પ્રિન્સિપાલ હોવાથી, સામાવાળા નિગમના પ્રિન્સિપાલ તરીકે માત્ર વાસ્તવિક ખરીદદાર સામે જ દાવો ચલાવી શકતા હતા.

(૩) વ્યાજની ચૂકવણી માટે ૧૯૯૩ના એક્ટની જોગવાઈઓ લાગુ પડતી નથી કારણ કે તે માત્ર અવેજ માટે સપ્લાયર પાસેથી કોઈપણ માલ ખરીદનાર અથવા સેવા મેળવનારને જ લાગુ પડે છે. વધુમાં સપ્લાય માટેના ઓર્ડરની નિયમો અને શરતોની કલમ ૮ જોગવાઈ કરે છે કે ચૂકવણીમાં વિલંબ માટે કોઈ વ્યાજનો દાવો કરી શકાશે નહીં.

(૪) સમગ્ર દાવા અરજીમાં, સામાવાળાએ સ્વીકાર્યું છે કે તેઓ સપ્લાયની નિયમો અને શરતોથી અને ખાસ કરીને તેની કલમ ૮ થી બંધાયેલા છે અને તેથી, આ કોર્ટ સમક્ષ દાખલ કરાયેલી સોગંદનામાની કેફિયતમાં

કરવામાં આવી છે તેમ, હવે તેમના મુખેથી એવી દલીલ કરવી યોગ્ય નથી કે સદરહુ શરત ગેરકાયદેસર છે અને જાહેર નીતિ વિરુદ્ધ હોવાથી તેની કોઈ અસર નથી.

બીજી તરફ, સામાવાળા વતી ઉપસ્થિત રહેલા વિદ્વાન વકીલ શ્રી પ્રવીર ચૌધરીએ રજૂઆત કરી હતી કે ૧૯૮૯નો એક્ટ અને ૧૯૯૩નો એક્ટ બંને કલ્યાણકારી કાયદાઓ છે. ૧૯૮૯નો એક્ટ આસામ રાજ્ય દ્વારા તેની ઔદ્યોગિક નીતિના ભાગ રૂપે લઘુ ઉદ્યોગ એકમોને ચોક્કસ રાહતો આપવા માટે ઘડવામાં આવ્યો હોવાથી, કરારની નિયમો અને શરતો તેમજ સપ્લાયની શરતો તેને ગોંછા રહેશે અને આમ, તે જે હદે સ્કીમ સાથે અસંગત હોય તે હદે સ્કીમ પ્રવર્તશે. ૧૯૮૯ના એક્ટ અને સ્કીમમાં સમાવિષ્ટ જોગવાઈઓને જોતાં, એવું જણાશે કે નિગમ ગુણવત્તાથી લઈને કિંમત નિર્ધારણ અને ઈન્ડેન્ટિંગ સુધી સંપૂર્ણ નિયંત્રણ ધરાવે છે અને તેથી, કરારમાં પ્રિન્સિપાલ અને એજન્ટ તરીકે વપરાયેલા શબ્દોની કોઈ અસર રહેશે નહીં. સામાન્ય રીતે સમજાય છે તેમ એક એજન્ટ પોતાના પ્રિન્સિપાલ પર નિયંત્રણ રાખી શકે નહીં. તેનો કરાર નિગમ સાથે હોવાથી, અને તમામ ઓર્ડર નિગમ દ્વારા આપવામાં આવ્યા હોવાથી અને જેમણે માલની ડિલિવરી મેળવી હતી તેવા રાજ્યના વિભાગો સાથે તેનો કોઈ સીધો સંબંધ ન હોવાથી, નિગમ વ્યાજ સાથે કિંમત ચૂકવવા માટે જવાબદાર છે.

સરકારના વિવિધ વિભાગો સાથે સામાવાળાને કરારનો કોઈ સીધો સંબંધ ન હોવાની હકીકતને ધ્યાનમાં રાખીને, તેઓ જરૂરી પક્ષકારો ન હતા. આ સંબંધમાં બલવંત એન. વિશ્વામિત્ર અને અન્ય વિરુદ્ધ યાદવ સદાશિવ મુળે (મૃત) વારસદારો મારફત અને અન્ય [૨૦૦૪] ૮ એસ.સી.સી. ૭૦૬ પર આધાર રાખવામાં આવ્યો છે. કાયદો અને સ્કીમ તેમજ બહાર પાડવામાં આવેલી માર્ગદર્શિકાને ધ્યાનમાં રાખીને, સામાવાળા દ્વારા તે હેઠળના પોતાના અધિકારનો ત્યાગ કરવાનો પ્રશ્ન જ ઉપસ્થિત થતો નથી. એવી રજૂઆત કરવામાં આવી હતી

કે ૧૯૯૩નો એક્ટ પણ એક કલ્યાણકારી કાયદો હોવાથી, તેનું ઉદાર અર્થઘટન થવું જોઈએ. શ્રી ચૌધરીએ દલીલ કરી હતી કે તેથી આ એક્ટ પૂર્વવર્તી અસર ધરાવશે.

૧૯૮૯ના એક્ટની અસર

૧૯૮૯નો એક્ટ નિર્ધિષ્ટપણે એક કલ્યાણકારી કાયદો છે. તેને ઘડવા પાછળ એક હેતુ હતો. તે મુખ્યત્વે એટલા માટે ઘડવામાં આવ્યો હતો જેથી રાજ્ય એક સાર્વભૌમ કાર્ય એટલે કે આરોગ્ય સંભાળ અસરકારક રીતે કરી શકે. માર્કેટિંગ આસિસ્ટન્સ સ્કીમ એક્ટની જોગવાઈઓ સાથે જોડાયેલી હોવાથી અને તેમાં એનેક્સર-એ તરીકે દર્શાવવામાં આવેલી હોવાથી તે એક્ટનો એક ભાગ બને છે. આ સ્કીમ ઉત્પાદનના ગુણવત્તા નિયંત્રણ સહિત ઉત્પાદકો પર વ્યાપક નિયંત્રણની કલ્પના કરે છે. અગાઉ નોંધ્યું છે તેમ, સત્તાવાળાઓ દ્વારા જેનું કડકપણે પાલન કરવાનું હતું તેવી માર્ગદર્શિકા પણ રાજ્ય દ્વારા બહાર પાડવામાં આવી હતી. આવી માર્ગદર્શિકા ભારતના સંવિધાનના અનુચ્છેદ ૧૬૬ ની જરૂરિયાતોને પૂર્ણ કરતી હોવાથી નિગમ દ્વારા તેનું પાલન કરવું જરૂરી હતું.

તેથી, સ્ટોર્સના સપ્લાય માટેનો ઓર્ડર, કરારની જોગવાઈઓ અને સપ્લાયની નિયમો અને શરતોને અલગ રીતે વાંચી શકાય નહીં. તેને એક્ટની જોગવાઈઓ, સ્કીમ અને તે હેઠળ બહાર પાડવામાં આવેલી માર્ગદર્શિકા સાથે જોડીને વાંચવી જોઈએ. ઇન્ડેન્ટિંગ સંબંધિત સ્કીમની જોગવાઈ એવી કલ્પના કરે છે કે ખરીદદાર સત્તાવાળાઓ જરૂરી ઉત્પાદનો માટે ૯૦% એડવાન્સ સાથે નિગમને ઇન્ડેન્ટ આપશે, જેના પર નિગમ નિર્ધારિત સમયમાં સપ્લાય પૂર્ણ કરવા માટે સૌથી યોગ્ય એકમ અથવા એકમોને તાત્કાલિક કામ સોંપશે. જો નિર્દિષ્ટ સમયમાં આવા સપ્લાય કરવામાં ન આવે, તો સપ્લાયર પર દંડ લાદવામાં આવશે. ખરીદદાર સત્તાવાળાએ ૯૦% નું એડવાન્સ મોકલવું પડશે તે હકીકતને

ધ્યાનમાં રાખીને, સપ્લાય પૂર્ણ થવા પર ૯૦% સુધીની ચૂકવણી મુક્ત કરવાની નિગમની ફરજ છે. જો નિગમે સ્કીમની જોગવાઈઓ મુજબ એડવાન્સ લીધું ન હતું, તો તેણે તેના પોતાના જોખમે કામ કર્યું હતું.

તે નિર્વિવાદ છે કે સામાવાળાએ સપ્લાયના સંબંધમાં કોઈ ભંગ કે કોઈ અનિયમિતતા આચરી નથી. એકવાર માલનો સપ્લાય પૂર્ણ થઈ ગયો એટલે, ઉપરોક્ત શરતને ધ્યાનમાં રાખીને, ખરીદદાર સત્તાવાળાઓ પણ ૯૦% એડવાન્સ સાથે નિગમને ઇન્ડેન્ટ આપવા માટે બંધાયેલા હોવાની હકીકતને જોતાં નિગમ ૯૦% સુધીની ચૂકવણી મુક્ત કરવા માટે બંધાયેલું હતું. જો આપું એડવાન્સ આપવામાં ન આવ્યું હોત, તો નિગમે સ્કીમની શરતો મુજબ ઇન્ડેન્ટ જારી કરવું જોઈતું ન હતું. એ સાચું હોઈ શકે છે કે સપ્લાયના દરેક ઓર્ડર સાથે જોડાયેલી નિયમો અને શરતો એવી જોગવાઈ કરે છે કે ઇન્ડેન્ટ આપનાર વિભાગ પાસેથી ભંડોળ મળવાને આધીન રહીને ચૂકવણી કરવામાં આવશે. પરંતુ, જો સ્કીમ, માર્ગદર્શિકા, કરાર તેમજ સ્ટોર્સના સપ્લાય માટેના નિયમો અને શરતોને સમગ્ર રીતે વાંચવામાં આવે, તો તેનો એકમાત્ર અર્થ એ થઈ શકે કે ઉત્પાદક દ્વારા બિલ રજૂ કર્યા પછી નિગમે ખરીદદાર સત્તાવાળાઓ પાસેથી વસૂલ કરવાની હતી તે રકમના ૧૦% સંબંધિત છે. સદરહુ શરતને સ્કીમની જોગવાઈ અનુસાર ૯૦% એડવાન્સની ચૂકવણી સાથે કોઈ લેવાદેવા નથી.

સપ્લાય ઓર્ડરની નિયમો અને શરતોની કલમ ૮ એવા તબક્કાનો ઉલ્લેખ કરે છે જ્યારે ઓર્ડરના અમલ પછી બિલ રજૂ કરવામાં આવે અને તેની ચૂકવણી, એટલે કે માત્ર ૧૦% ની બાકી રકમ જ ઇન્ડેન્ટ આપનાર વિભાગ પાસેથી ભંડોળ મળવાને આધીન રહેશે.

આ રીતે વાંચતાં, કલમ ૮ ને જાહેર નીતિ વિરુદ્ધ માનવામાં ન આવે પરંતુ તેને અલગ રીતે વાંચી શકાય નહીં. તેને એવી રીતે વાંચી શકાય નહીં કે જેનાથી જે

હેતુ માટે એક્ટ અથવા સ્કીમ ઘડવામાં આવી હતી તે મૂળ હેતુ જ નષ્ટ થઈ જાય અથવા પરાસ્ત થઈ જાય. તેને માર્ગદર્શિકાથી વિપરીત ચાલતી હોય તેવી શરત નિર્ધારિત કરતી હોવા તરીકે વાંચી શકાય નહીં.

દસ્તાવેજમાં વપરાયેલા 'પ્રિન્સિપાલ' અને 'એજન્ટ' શબ્દો નિર્ણાયક નથી. વ્યવહારનું સ્વરૂપ વપરાયેલા નામાભિધાન દ્વારા નહીં પરંતુ તેમાં રહેલા સારતત્વના આધારે નક્કી કરવું જરૂરી છે. દસ્તાવેજોનું અર્થઘટન તેના સંદર્ભોને ધ્યાનમાં રાખીને કરવાનું હોય છે જેના માટે માત્ર 'લેબલ્સ' બહુ સુસંગત હોઈ શકે નહીં. ૧૯૮૯નો એક્ટ, સ્કીમ અને માર્ગદર્શિકા રાજ્યના વિવિધ વિભાગો, સરકારી નિગમો અને કંપનીઓને પુરવઠાનું નિરીક્ષણ કરવાના હેતુથી રાજ્ય બોર્ડની રચનાની કલ્પના કરે છે. ૧૯૮૯ના એક્ટની જોગવાઈઓ મુજબ નિગમના મેનેજિંગ ડિરેક્ટર બોર્ડના સભ્ય છે. એક્ટ અને તે હેઠળ ઘડવામાં આવેલી સ્કીમની જોગવાઈઓનો અમલ કરવાના હેતુથી નિગમની રચના કરવામાં આવી હતી. તે એક વૈધાનિક સંસ્થા છે અને ભારતના સંવિધાનના અનુચ્છેદ ૧૨ ના અર્થમાં 'રાજ્ય' છે. પક્ષકારો વચ્ચેનો કરાર વૈધાનિક હોવાથી, નિગમે વાજબી અને વ્યાજબી રીતે કાર્ય કરવું જરૂરી હતું. આ એક્ટનો મુખ્ય હેતુ આસામ રાજ્યમાં ઉદ્યોગોના વિકાસને પ્રોત્સાહન આપવાનો અને પ્રેક્ષેન્શિયલ ધોરણે લઘુ અને ગૃહ ઉદ્યોગોના ઉત્પાદનોને પ્રોત્સાહન આપવાનો હતો. ૧૯૮૯નો એક્ટ એવા કાર્યોની કલ્પના કરે છે જે લઘુ ઉદ્યોગ એકમોના કલ્યાણ માટે હોય અને તેમના હિત માટે નુકસાનકારક હોય તેવા કાર્યો નહીં. તેથી, કરારમાં વપરાયેલા શબ્દો તે પરિપ્રેક્ષ્યમાં સમજવા જોઈએ.

ચેરમેન, લાઈફ ઈન્સ્યોરન્સ કોર્પોરેશન અને અન્ય વિરુદ્ધ રાજીવ કુમાર ભાસ્કર, (૨૦૦૫) એ.આઈ.આર. એસસીડબ્લ્યુ ૩૬૩૬ માં, આ કોર્ટની એક ખંડપીઠે અભિપ્રાય આપ્યો હતો:

"૩૯. સુસ્થાપિત છે તેમ એજન્સી એ એક કાનૂની ખ્યાલ છે જેનો ઉપયોગ કોર્ટ દ્વારા ત્યારે કરવામાં આવે છે જ્યારે ચોક્કસ હકીકતજન્ય પરિસ્થિતિ દ્વારા સર્જાયેલી સમસ્યાઓને સમજાવવી અને તેનો ઉકેલ લાવવો જરૂરી બને છે. બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, જ્યારે એજન્સી સંબંધનું અસ્તિત્વ વ્યક્તિગત સમસ્યાનો નિર્ણય કરવામાં મદદરૂપ થાય, અને હકીકતો કોર્ટને એવા નિષ્કર્ષ પર આવવા દે કે મહત્વપૂર્ણ સમયે આવો સંબંધ અસ્તિત્વમાં હતો, ત્યારે એક પક્ષકાર દ્વારા બીજાને એજન્સીની રચના માટે કોઈ સ્પષ્ટ કે ગર્ભિત સંમતિ આપવામાં આવી હોય કે ન હોય, સંબંધિત સમય માટે અને સંબંધિત હેતુ માટે આવો સંબંધ અસ્તિત્વમાં હતો તેવો નિષ્કર્ષ કાઢવા માટે કોર્ટ હકદાર છે. [જુઓ જીએચએલ ફિડમેન દ્વારા "એસ્ટાબ્લિશિંગ એજન્સી" - ૧૯૬૮ (૮૪) લો ક્વાર્ટરલી રિવ્યુ ૨૨૪, પૃષ્ઠ ૨૩૧ પર]."

હવે એ બાબતમાં કોઈ શંકા કે વિવાદ રહ્યો નથી કે કરારની શરતોનું અર્થઘટન કરતી વખતે, તેના સ્વરૂપ કરતાં બાબતના સારતત્વને જોવું જરૂરી છે. ચોક્કસ પરિભાષાનો ઉપયોગ એવા નિષ્કર્ષ પર દોરી જવા માટે પૂરતો ન હોઈ શકે કે કરારના પક્ષકારો વાસ્તવમાં સદરહુ દરજ્જો આપવાનો આશય ધરાવતા હતા.

ધ ભોપાલ સુગર ઈન્ડસ્ટ્રીઝ લિમિટેડ વિરુદ્ધ સેલ્સ ટેક્સ ઓફિસર, ભોપાલ, [૧૯૭૭] ૩ એસ.સી.સી. ૧૪૭ માં, આ કોર્ટની ૩-૪જોની ખંડપીઠે શ્રી તિરુમાલા વેંકટેશ્વરા ટિમ્બર એન્ડ બામ્બુ ફર્મ વિરુદ્ધ કમર્શિયલ ટેક્સ ઓફિસર, રાજમુંદ્રી, (૧૯૬૮) ૨ એસ.સી.આર. ૪૭૬ માં આ કોર્ટ દ્વારા નિર્ધારિત સિદ્ધાંતનો ઉલ્લેખ કર્યો હતો જેમાં કાયદો નીચે મુજબની શરતોમાં નિર્ધારિત કરવામાં આવ્યો છે:

"કાયદાની દ્રષ્ટિએ વેચાણના કરાર અને એજન્સીના કરાર વચ્ચે તફાવત છે કે જેના દ્વારા એજન્ટને પ્રિન્સિપાલ વતી વેચાણ કે ખરીદી કરવા માટે અધિકૃત કરવામાં આવે છે. વેચાણના કરારનો સાર ચૂકવેલી અથવા ચૂકવવા માટે વચન આપેલ કિંમત માટે માલની માલિકીનું ટ્રાન્સફર છે. આવા કિસ્સામાં ટ્રાન્સફરી ટ્રાન્સફર કરનારને વેચાણની ઉપજના એજન્ટ તરીકે નહીં પરંતુ ચૂકવવાપાત્ર કિંમત માટે દેવાદાર તરીકે જવાબદાર બને છે. વેચવાની એજન્સીનો સાર એવી વ્યક્તિને માલની સોંપણી છે જેણે તેને પોતાની મિલકત તરીકે નહીં પરંતુ પ્રિન્સિપાલની મિલકત તરીકે વેચવાનો છે જે માલનો માલિક રહેવાનું ચાલુ રાખે છે અને તેથી તે વેચાણની ઉપજનો હિસાબ આપવા માટે જવાબદાર રહેશે."

એવો અભિપ્રાય આપવામાં આવ્યો હતો:

"આ કોર્ટ દ્વારા કરવામાં આવેલા અવલોકનો પરથી સ્પષ્ટ થાય છે કે આવા કિસ્સામાં પક્ષકારોનો સાચો સંબંધ કરારના સ્વરૂપ, તેના નિયમો અને શરતો પરથી મેળવવાનો હોય છે, અને પક્ષકારો દ્વારા વપરાયેલી પરિભાષા સદરહુ સંબંધ માટે નિર્ણાયક નથી. આ કોર્ટે ડબલ્યુ.ટી. લેમ્બ એન્ડ સન્સ વિરુદ્ધ ગોરિંગ બ્રિક કંપની લિમિટેડ ના નિર્ણય પર આધાર રાખ્યો હતો જ્યાં ખરીદદારને એકમાત્ર વેચાણ એજન્ટ તરીકે નિયુક્ત કરવામાં આવ્યો હોવા છતાં, કોર્ટે ઠેરવ્યું હતું કે તે વેચાણનો કરાર હતો."

અમુક સંજોગોમાં, એજન્ટ પોતાની જવાબદારી પર પ્રિન્સિપાલને ચૂકવણી કરે ત્યાં તે ખરીદદાર પણ બની શકે છે. [જુઓ ગોર્ડન વુડ્રોફ એન્ડ કંપની (મદ્રાસ) લિમિટેડ વિરુદ્ધ શેખ એમ.એ. મજુદ એન્ડ કંપની, એ.આઈ.આર. (૧૯૬૭) એસ.સી. ૧૮૧].

કાયદો વિવિધ પ્રકારની એજન્સીની કલ્પના કરે છે. કોન્ટ્રાક્ટ એક્ટ હેઠળ,

ડેલ ક્લેરે એજન્ટનો ખ્યાલ સુવિદિત છે. એક ડેલ ક્લેરે એજન્ટ ખરીદદારો દ્વારા તેમની સધ્ધરતા અને તેમના કરારના પાલન માટેની જવાબદારી સ્વીકારે છે અને આમ, તેના માલિકને ગુકસાન સામે ગુકસાનપૂર્તિ આપે છે. તે વેચનારને વધારાની સુરક્ષા પૂરી પાડે છે. [જુઓ બોવસ્ટીડ એન્ડ રેનોલ્ડ્સ ઓન એજન્સી, ૧૭ મી આવૃત્તિ, પેરા ૧-૦૩૮]. જોકે, તેના પર વધુ વિસ્તૃત ચર્ચા કરવી જરૂરી નથી કારણ કે અહીં પક્ષકારોનો દરજ્જો ૧૯૮૯ના એક્ટની જોગવાઈઓના આધારે નક્કી થવો જોઈએ.

૧૯૮૯નો એક્ટ કોન્ટ્રાક્ટ એક્ટમાં સમાવિષ્ટ એજન્સીના ખ્યાલથી પર એક વૈધાનિક જોગવાઈ કરે છે. તે એક વિશેષ કાયદો છે. તેની શરતો અનુસાર સામાવાળાએ નિગમને કોઈ કમિશન ચૂકવવાનું ન હતું, જોકે કરાર હેઠળ નિગમને સામાવાળાના 'એજન્ટ' તરીકે વર્ણવવામાં આવ્યું હતું. ખરીદદાર સત્તાવાળાઓ દ્વારા નિગમને ૫% કમિશન ચૂકવવાનું હતું. તેથી ૧૯૮૯ના એક્ટની જોગવાઈઓનો સંપૂર્ણ અમલ થવો જોઈએ. પક્ષકારોની સ્થિતિ તેઓએ પોતાનું વર્ણન કેવી રીતે કર્યું છે તેના આધારે નહીં, પરંતુ એક્ટ અને ઘડવામાં આવેલી સ્કીમ હેઠળ કલ્પિત વ્યવહારના સારતત્વને ધ્યાનમાં રાખીને નક્કી કરવી જોઈએ, જે અગાઉ નોંધ્યું છે તેમ, એક્ટનો એક ભાગ છે.

ખરીદદાર સત્તાવાળાઓ અને નિગમ વચ્ચે એક વૈધાનિક એજન્સી અસ્તિત્વમાં આવી હોવાથી, જેની શરતો અનુસાર નિગમ માત્ર સામગ્રીના સમગ્ર સપ્લાયના સંબંધમાં નિયંત્રણ જ રાખતું નથી, પરંતુ વૈધાનિક યોજનાના ભાગ રૂપે, તેણે ખરીદદાર સત્તાવાળાઓ પાસેથી પૂરા પાડવામાં આવેલા માલની કિંમત વસૂલ કરવાનું અને અલબત્ત તેના કમિશન, જે નોંધપાત્ર રકમ હશે, તેની ચૂકવણીને આધીન રહીને તે ઉત્પાદકોને ચૂકવવાનું બીડું પણ ઝડપ્યું હતું. આ સ્કીમ હેઠળ, નિગમ ઇન્ડેન્ટ આપે તે પહેલાં ખરીદદાર સત્તાવાળાઓની કિંમતના ૯૦% ચૂકવવાની ફરજ હતી અને તેથી, ઇન્ડેન્ટ આપવામાં આવે તે પહેલાં તે

વસૂલ કરવાની, તેમજ સપ્લાય પૂર્ણ થાય ત્યારે બાકીના ૧૦% વસૂલ કરવાની નિગમની વૈધાનિક ફરજ હતી. જો કરાર હેઠળ તેમજ વૈધાનિક જોગવાઈની શરતો હેઠળ નિગમ દ્વારા સામાવાળાને ચૂકવણી કરવાની હતી, તો તે હવે ફરી જઈને એવી દલીલ કરી શકે નહીં કે તે તેની ફરજનો ભાગ ન હતો અને મામલાને ત્યાં જ છોડી શકે નહીં. પૂરા પાડવામાં આવેલા માલના અવેજ માટેની કિંમત વસૂલ કરવી તે નિગમના પક્ષે વૈધાનિક યોજનાને ધ્યાનમાં રાખીને તેની ફરજ હતી. તેની રચના માત્ર એક કન્સ્યુઈટ પાઈપ તરીકે કામ કરવા માટે કરવામાં આવી ન હતી. તે ૧૯૮૯ના એક્ટ હેઠળ કલ્પિત તેની વૈધાનિક ફરજો બજાવવા માટે બંધાયેલું હતું.

વધુમાં, સામાવાળાએ ઇન્ડેન્ટેડ રકમના ૯૦% મેળવ્યા પિના માલની ડિલિવરી કરી હતી તેમ કહેવું એક વાત છે પરંતુ તેણે પોતાના અધિકારનો ત્યાગ કર્યો છે તેમ કહેવું બીજી વાત છે. વૈધાનિક ફરજના ત્યાગનો કોઈ કેસ બનતો નથી. અમારી સમક્ષ એવું કંઈ દર્શાવવામાં આવ્યું નથી કે સામાવાળાએ નિગમ પાસેથી સીધી રકમ મેળવવાનો પોતાનો દાવો જતો કર્યો હોય. તેનું વર્તન તેનાથી વિપરીત સૂચવે છે. સામાવાળાએ લગભગ બે વર્ષના સમયગાળા માટે તે સપ્લાય કર્યા હતા અને તે નિગમને તેની ચૂકવણી કરવા માટે કહેતો રહ્યો હતો અને, અગાઉ નોંધ્યું છે તેમ, સામાવાળાએ શક્ય તેટલી વહેલી તકે દાવો દાખલ કર્યો હતો. છેલ્લા ૧૨ વર્ષ દરમિયાન પણ, નિગમે રાજ્ય પાસેથી રકમ વસૂલ કરવાનો અને જેના લાભ માટે ૧૯૮૯નો એક્ટ ઘડવામાં આવ્યો હતો તેવા લઘુ ઉદ્યોગને તે ચૂકવવાનો કોઈ પ્રયાસ કર્યો ન હતો. તેણે ઘોર નિરાશા દર્શાવી હતી અને રાજ્ય એક જરૂરી પક્ષકાર છે તેવા બનાવટી બહાના હેઠળ આશરો લઈને ઉદ્ભૂત રીતે વર્ત્યું હતું. નિગમ અને ખરીદદાર સત્તાવાળાઓ વચ્ચે કરારનો કોઈ સીધો સંબંધ ન હતો. ખરીદદાર સત્તાવાળાઓની તમામ ચૂકવણી નિગમ મારફત કરવાની હતી. પક્ષકારો વચ્ચેના વ્યવહારો તેમજ સ્કીમ અને એક્ટને ધ્યાનમાં રાખીને, અમારો

એવો અભિપ્રાય છે કે આસામ રાજ્ય જરૂરી પક્ષકાર ન હતું.

આ પક્ષકારો વચ્ચેના કરારની શરતો અનુસાર, આસામ રાજ્ય જરૂરી પક્ષકાર રહેશે નહીં પરંતુ માત્ર યોગ્ય પક્ષકાર રહેશે.

બલવંત એન. વિશ્વામિત્ર (ઉપરોક્ત) માં યોગ્ય પક્ષકાર અને જરૂરી પક્ષકાર વચ્ચે નીચે મુજબના શબ્દોમાં તફાવત કરવામાં આવ્યો છે:

"૨૫. સામાવાળાઓ તરફથી વિદ્વાન વકીલ દ્વારા એવી દલીલ કરવામાં આવી હતી કે સામાવાળાઓને દાવામાં પક્ષકાર-પ્રતિવાદી બનાવવામાં આવ્યા ન હતા અને તેથી તેમની સામે કોઈ હુકમનામું પસાર થઈ શક્યું ન હોત કે તેનો અમલ થઈ શક્યો ન હોત. અમે દિલગીર છીએ કે અમે આ દલીલને માન્ય રાખી શકતા નથી. વાદીઓનો એવો કેસ છે કે મિલકત પાપામિયાને ભાડે આપવામાં આવી હતી. સામાવાળાઓ વાદીઓના ભાડૂઆત હતા તેવો તેમનો કેસ પણ નથી. તેઓ પાપામિયા મારફત દાવો કરી રહ્યા છે. તેથી વધુમાં વધુ, તેઓને પેટા-ભાડૂઆત એટલે કે પાપામિયાના ભાડૂઆત કહી શકાય. મકાનમાલિક અને સામાવાળાઓ વચ્ચે કરારનો કોઈ સીધો સંબંધ ન હતો. તેથી અમારા મતે, વાદીઓ માટે કાર્યવાહી શરૂ કરતા પહેલાં સામાવાળાઓને દાવામાં પ્રતિવાદીઓ તરીકે જોડવા કે તેમને નોટિસ આપવી જરૂરી ન હતી. સામાવાળાઓને કાર્યવાહી માટે "જરૂરી પક્ષકાર" કહી શકાય નહીં.

૨૬. ઉદિત નારાયણ સિંહ માલપહારિયા વિરુદ્ધ એડિશનલ મેમ્બર, બોર્ડ ઓફ રેવેન્યુ, બિહાર માં આ કોર્ટે ઠેરવ્યા મુજબ "જરૂરી પક્ષકાર" અને "યોગ્ય પક્ષકાર" વચ્ચે તફાવત છે. તે કેસમાં, કોર્ટે કહ્યું હતું: (એસ.સી.આર. પૃષ્ઠ ૬૮૧)

"આ વિષય પરનો કાયદો સુસ્થાપિત છે: જો આપણે સિદ્ધાંત જાણાવીએ તો તે પૂરતું છે. જરૂરી પક્ષકાર તે છે કે જેના વિના કોઈ હુકમ અસરકારક રીતે કરી શકાતો નથી; યોગ્ય પક્ષકાર તે છે કે જેની ગેરહાજરીમાં અસરકારક હુકમ કરી શકાય છે પરંતુ કાર્યવાહીમાં સંકળાયેલા પ્રશ્ન પર સંપૂર્ણ અને અંતિમ નિર્ણય માટે જેની ઉપસ્થિતિ જરૂરી છે."

(ભારપૂર્વક જાણાવેલ)"

અમે આદરપૂર્વક તેને અપનાવીએ છીએ.

ખરીદદાર સત્તાવાળાઓની જવાબદારી પોતાના શિરે લીધી હોવાથી નિગમ તમામ હેતુ અને આશય માટે પૂરા પાડવામાં આવેલા માલની કિંમત ન ચૂકવવાથી ઉદ્ભવતા તમામ પરિણામો માટે પણ જવાબદાર રહેશે.

અમે ૧૯૮૯ના એક્ટ, નિગમની માર્કેટિંગ સપોર્ટ સ્કીમ, ૧૯૮૯ના એક્ટની કલમ ૭(૧)(સી) માં સંદર્ભિત તારીખ ૨૮.૩.૧૯૮૮ ના કાર્યાલય જ્ઞાપન, અને નિગમ તથા સામાવાળા વચ્ચેના કરારની અસરનો સારાંશ નીચે મુજબ આપી શકીએ છીએ:

(૧) નિગમે ખરીદદાર વિભાગો દ્વારા મૂકવામાં આવેલા ઓર્ડરના મૂલ્યના ૯૦% એડવાન્સમાં વસૂલ કરવાના હતા, અને સપ્લાય મળ્યે સદરહુ ૯૦% સામાવાળાને મુક્ત કરવાના હતા. તારીખ ૨૮.૩.૧૯૮૮ ના કાર્યાલય જ્ઞાપનની કલમ ૪ અને માર્કેટિંગ આસિસ્ટન્સ સ્કીમમાં સમાવિષ્ટ 'ઇન્ડેન્ટિંગ' સંબંધિત કલમ સાથે વંચાણે લેતાં ૧૯૮૯ના એક્ટની કલમ ૭(૧)(સી) ની જોગવાઈઓને ધ્યાનમાં રાખીને આ જવાબદારી એક વૈધાનિક જવાબદારી છે. આનો અર્થ એ થશે કે જો નિગમ ૯૦% એડવાન્સ વિના સરકારી વિભાગો પાસેથી ઇન્ડેન્ટ સ્વીકારે છે અને

સામાવાળા પર અનુરૂપ સપ્લાય ઓર્ડર મૂકવાનું પસંદ કરે છે, તો નિગમે ઇન્ડેન્ટ આપનાર વિભાગો પાસેથી ચૂકવણી મેળવવાનું પસંદ કર્યું હોય કે ન કર્યું હોય, સપ્લાય મળ્યે સામાવાળાને સદરહુ ૯૦% ચૂકવવા માટે તે (નિગમ) જવાબદાર છે.

(૨) જોકે સામાવાળા અને નિગમ વચ્ચેના તારીખ ૧૯.૧૦.૧૯૯૦ ના કરારમાં સામાવાળાને 'પ્રિન્સિપાલ' તરીકે અને નિગમને 'એજન્ટ' તરીકે વર્ણવવામાં આવ્યા છે, તેમ છતાં નિગમ મેળવેલા/મૂકેલા ઓર્ડર માટે સામાવાળા પાસેથી કોઈ કમિશન કે મહેનતાણું કે અવેજ મેળવવા માટે હકદાર ન હતું. તે માત્ર ઇન્ડેન્ટ આપનાર વિભાગો પાસેથી જ કમિશન (કિંમતના ૫% ના દરે) મેળવવા માટે હકદાર છે. આમ, નિગમે સામાવાળા-સપ્લાયર અને ઇન્ડેન્ટ આપનાર સરકારી વિભાગો બંનેના 'એજન્ટ' તરીકે કામ કર્યું હતું અને સામાવાળાને કિંમત ચૂકવવાની જવાબદારી લીધી હતી. વાસ્તવમાં, કરારની કલમ ૬ હેઠળ, સામાવાળાએ સામાવાળાનું નામ જાહેર કરીને અથવા જાહેર કર્યા વિના, સામાવાળા વતી વેચાણના બિલો રજૂ કરવા અને ખરીદદાર વિભાગ પાસેથી ચૂકવણી વસૂલ કરવા માટે નિગમને ખાસ અધિકૃત કર્યું હતું. સદરહુ કલમ ડિલિવરી અને સ્વીકૃતિ પર સામગ્રીના મૂલ્યના ૯૦% મુક્ત કરવા અને ખરીદદાર વિભાગ પાસેથી સંપૂર્ણ ચૂકવણી મળ્યા પછી બાકીના ૧૦% ચૂકવવાની પણ ખાસ કલ્પના કરે છે. ઉપર નોંધ્યું છે તેમ, વૈધાનિક યોજના અને કાર્યાલય જ્ઞાપન અનુસાર નિગમે ખરીદદાર વિભાગો પાસેથી ઇન્ડેન્ટ્સ સાથે ૯૦% ચૂકવણી અગાઉથી મેળવવી જરૂરી હતી અને નિગમ દ્વારા તે જોગવાઈમાં આપવામાં આવેલી કોઈપણ છૂટછાટ તેના પોતાના જોખમે કરવામાં આવી હતી.

૧૯૯૩ના એક્ટની પ્રયોજ્યતા:

અમે અગાઉ ઠેરવ્યું છે કે નિયમો અને શરતોની કલમ ૮ બાકીના ૧૦% ની ચૂકવણી સાથે સંબંધિત છે. તે નિર્વિવાદ છે કે વાદીએ નિગમ પાસેથી મૂળ રકમ તેમજ વ્યાજ બંનેની માંગણી કરી હતી. ૧૯૯૩ના એક્ટની કલમ ૩ કોઈપણ માલના સપ્લાય માટે સંમત થયેલી તારીખે અથવા તે પહેલાં અથવા જ્યાં કોઈ સમજૂતી ન હોય ત્યાં નિયુક્ત દિવસ પહેલાં ચૂકવણી કરવાની ખરીદદાર પર વૈધાનિક જવાબદારી લાદે છે. જ્યારે કલમ ૩ ની શરતો અનુસાર ચૂકવણી કરવામાં ન આવે ત્યારે જ કલમ ૪ લાગુ થશે. ૧૯૯૩નો એક્ટ તારીખ ૨૩.૯.૧૯૯૨ થી અમલમાં આવ્યો હતો અને તે તે તારીખ પહેલાં થયેલા વ્યવહારોને લાગુ થશે નહીં. અમે શોધી કાઢ્યું છે કે દાવાના ૭૧ વ્યવહારોમાંથી, ક્રમ નં. ૧ થી ૨૬ (ટ્રાયલ કોર્ટના ચુકાદાના છેલ્લાથી અગાઉના પેરામાં સંદર્ભિત), એટલે કે પ.ફ.૧૯૯૧ થી ૨૮.૭.૧૯૯૨ વચ્ચેના સપ્લાય ઓર્ડર્સ, ૧૯૯૩નો એક્ટ અમલમાં આવ્યાની તારીખ પહેલાંના હતા. માત્ર ક્રમ નં. ૨૭ થી ૭૧ પરના વ્યવહારો જ (એટલે કે ૨૨.૧૦.૧૯૯૨ થી ૧૯.૬.૧૯૯૩ વચ્ચેના સપ્લાય ઓર્ડર્સ) ૧૯૯૩ના એક્ટની જોગવાઈઓને આકર્ષિત કરશે.

આમ, જૂન, ૧૯૯૧ અને ૨૩.૯.૧૯૯૨ વચ્ચે કરવામાં આવેલા વ્યવહારોના સંબંધમાં ૧૯૯૩ના એક્ટની કોઈ પ્રયોજ્યતા રહેશે નહીં. તેથી, ટ્રાયલ કોર્ટ તેમજ હાઈકોર્ટે જૂન, ૧૯૯૧ સુધી ૨૩% અને ત્યારબાદ ૨૩.૫% ના દરે વ્યાજ ચૂકવવાનો નિર્દેશ આપીને સ્પષ્ટ ભૂલ કરી હતી.

શ્રી ચૌધરીએ અસમ સ્ટેટ ઇલેક્ટ્રિસિટી બોર્ડ અને અન્ય વિરુદ્ધ મેસર્સ શાંતિ કન્ડક્ટર્સ (પી) લિમિટેડ અને અન્ય, (૨૦૦૨) ૧ જી.એલ.ટી. ૫૪૭ માં ગુવાહાટી હાઈકોર્ટના પૂર્ણ પીઠના નિર્ણય પર આધાર રાખ્યો છે જેણે ૧૯૯૩ના એક્ટની કલમો ૪, ૫ અને ૧૦ માં સમાવિષ્ટ વિશેષ જોગવાઈ (નોન-ઓબ્સ્ટેન્ટ કલોઝ) ને ધ્યાનમાં રાખીને એવો અભિપ્રાય આપ્યો હતો કે તે હેઠળ ચૂકવવાપાત્ર વ્યાજ તેના દાયરામાં એવા કરારોને પણ આવરી લેશે જે એક્ટના અમલ પહેલાં

કરવામાં આવ્યા હોઈ શકે છે, એમ જણાવીને કે:

"જોકે, આવા કિસ્સામાં વિલંબિત ચૂકવણી પરનું વ્યાજ કે જે ૧૯૯૩નો એક્ટ અમલમાં આવ્યા પછી કરવામાં આવે છે તેની ગણતરી કરાર હેઠળ નિયત કરાયેલ ચૂકવણીની તારીખથી નહીં પરંતુ એક્ટના અમલની તારીખથી એક્ટ હેઠળ કરવામાં આવશે."

આદરપૂર્વક, અમે સદરહુ ઢ્રષ્ટિકોણ સાથે સંમત થતા નથી કારણ કે જે વ્યવહારોમાં કલમ ૩ નો કોઈ ભાગ ભજવવાનો ન હોય તેવા વ્યવહારોના સંબંધમાં વધેલા દરે વ્યાજની ચૂકવણી કરી શકાય નહીં.

તેથી, અમારો એવો અભિપ્રાય છે કે સદરહુ એક્ટ અમલમાં આવ્યા પહેલાં કરવામાં આવેલા વ્યવહારોના સંબંધમાં, વાર્ષિક ૮% ના દરે સાદું વ્યાજ, જે સંબંધિત સમયે બેંક દર હતો, તે દાવો દાખલ કરવાની તારીખ પહેલાં અને પેન્ડેન્ટે લાઈટ તથા કોડ ઓફ સિવિલ પ્રોસિજરની કલમ ૩૪ ની શરતો અનુસાર ભવિષ્યના વ્યાજ તરીકે ચૂકવવાપાત્ર રહેશે. જોકે, એક્ટ અમલમાં આવ્યા પછી કરવામાં આવેલા વ્યવહારોના સંબંધમાં ૧૯૯૩ના એક્ટની જોગવાઈઓની શરતો અનુસાર વ્યાજ (વાર્ષિક ૨૩.૫% ના દરે ચક્રવૃદ્ધિ વ્યાજ), દાવો દાખલ કરવાની તારીખ સુધી ચૂકવવાપાત્ર વ્યાજ અને પેન્ડેન્ટે લાઈટ તથા વસૂલાત સુધી બંનેના સંદર્ભમાં ચૂકવવાપાત્ર રહેશે. તે હદ સુધી ચુકાદો અને હુકમનામું સુધારવાપાત્ર બને છે. તે મુજબ નિર્દેશ આપવામાં આવે છે.

તેથી, વ્યાજના સંબંધમાં અને ઉપર જણાવેલ હદ સુધી અપીલ આંશિક રીતે મંજૂર કરવામાં આવે છે. આ અપીલમાં નિગમે સામાવાળાનો ખર્ચ ભોગવવાનો રહેશે. વકીલની ફી રૂ. ૨૫,૦૦૦ આંકવામાં આવે છે.

કે.જી.

અપીલ આંશિક રીતે મંજૂર કરવામાં આવે છે.

This judgment has been translated using an AI-assisted translation tool.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====